

University of Groningen

Dissertatio medica inauguralis, de ulcere noma

Pel, Nicolaus

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1846

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Pel, N. (1846). *Dissertatio medica inauguralis, de ulcere noma*. [, University of Groningen]. [S.n.].

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

DISSERTATIO
MEDICA INAUGURALIS,
DE
ULCERE NOMA,
QUAM,
FAVENTE SUMMO NUMINE,
EX AUCTORITATE
RECTORIS MAGNIFICI
NICOLAI MULDER,

M. M. PHIL. NAT. ET MED. DOCT., IN FACULT. DISC. MATH. ET PHYS.
PROF. ORDIN., ORDINIS LEONIS NEERL. EQUITIS.

AMPLISSIMI SENATUS ACADEMICI CONSENSU,

ET

NOBILISSIMAE FACULTATIS MEDICAE DECRETO,

Pro Gradu Doctoris,

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS AC PRIVILEGIIS,

IN ACADEMIA GRONINGANA,

RITE AC LEGITIME CONSEQUENDIS,

PUBLICO FACULTATIS EXAMINI SUBMITTIT

NICOLAUS PEL, P. FIL.,

DRAGTEN - FRISIUS.

A. D. XIX DECEMBRIS A. MDCCCXLVI, Hora XII.

GRONINGAE,
Apud P. VAN ZWEEDE N,
Billiopolum.

DISSERTATIO
MEDICA INAUGURALIS,

RECTORIS

FAVENTE SUMMO NUMINE,

ET AUCTORITATE

RECTORIS MAGNIFICI

NICOLAI MÜLLER,

PHYSICAE ET ANATOMIAE PROFESSORIS, IN FACULTATE MEDICA UNIVERSITATIS

ALMAE MATRIS VINDOBONENSIS, AUCTORIS

AMPLISSIMO PRIVILEGIO ACADEMICIS CONCESSO.

PHYSICAE ET ANATOMIAE PROFESSORIS, IN FACULTATE MEDICA UNIVERSITATIS

PHYSICAE ET ANATOMIAE PROFESSORIS,

PHYSICAE ET ANATOMIAE PROFESSORIS, IN FACULTATE MEDICA UNIVERSITATIS

PHYSICAE ET ANATOMIAE PROFESSORIS,

PHYSICAE ET ANATOMIAE PROFESSORIS,

PHYSICAE ET ANATOMIAE PROFESSORIS,

NICOLAEUS P. M. P. F. M.

PHYSICAE ET ANATOMIAE PROFESSORIS,

A. D. XIX. MDCCLXXVI. MDCCCLXXVI.

PHYSICAE ET ANATOMIAE PROFESSORIS,

PHYSICAE ET ANATOMIAE PROFESSORIS,

PHYSICAE ET ANATOMIAE PROFESSORIS,

PRAEFATIO.

P A T R I

OPTIMO, CARISSIMO

SACRUM.

P A T R I

OPTIMO. CARISSIMO

CAVENDISH

PRAEFATIO.

Studiis academicis fere absolutis unicum supererat hoc officium, ut dissertationem conscribendo ad summos in medicina honores tenderem.

Hasce itaque offero pagellas, quas ut benigno animo accipias, L. B. enixe precor. Quum enim non nisi lege coactus hanc scriptiunculam in publicum emittam, veniam pro laude peto.

Simul grata mihi accidit occasio, publice verbis significandi ea, quae intimo sentio pectore.

Primum tu mihi compellandus es plurimum venerande H. K. D. BUISMAN: tibi enim debeo initia eruditionis, quae ad lectiones academicas viam sternit; tua erga me merita numquam mihi e memoria excident.

Vobis quoque viri Clarissimi! quos in disciplinis mathematicis et physicis praeceptores habui, nec minus sane vobis, viri Clarissimi SEBASTIAN, DE LA FAILLE et ERMERINS! quorum lectionibus de variis medicinae partibus frui mihi contigit, gratias ago maximas pro egre-

gia institutione, atque pro multis benevolentiae erga me testimoniis. Haec rursus a te accepi, vir Clar. SEBASTIAN! quum solita tua humanitate mihi concederes, ut alterum casum morbi in tuo clinico observati in hanc dissertationem reciperem.

Verba autem mihi desunt, quibus significem quid tibi debeam, Clar. ERMERINS! promotor aestumatissime! Tu numquam auxilium mihi recusasti in conscribenda hac dissertatione; tu sic tibi persuasum habeas, me nunquam tuorum erga me amicitiae testimoniorum fore immemorem.

Plurima etiam tibi me debere, Doct. VERSCHUIR! et sentio et grato animo semper recordabor.

Idem tibi sit dictum, Doct. NANNINGA! pro occasione, quam mihi praebuisti, non paucos in hac urbe aegrotos visitandi.

Vobis denique valedicendum, quibuscum una hoc studiorum iter sum aggressus, imprimis vobis, Commilitones carissimi! quibuscum arctiore amicitiae vinculo conjunctus fui. — Valet! res vestras prospere agatis, neque mei obliviscamini!

DISSERTATIO
MEDICA INAUGURALIS,

DE

ULCERE NOMA.

INTRODUCTIO.

Inter morbos infantum periculosissimos certe non ultimum tenet locum Ulcus noma. Non quidem tam frequenter occurrit, ut quotidie observetur, nec tamen rarum haberi potest; itaque summa nostra animi attentione est perdignum. — Licet scriptis de hocce malo profecto non careamus, dissertationis tamen argumentum quaerens non absolum duxi, nonnulla de hac affectione colligere at-

que in medium proferre; praesertim quum ultimo tempore bis malum horrendum observare mihi contigerit.

Rem ita pertractare mihi proposui, ut in *Prima Parte* de morbi symptomatibus, diagnosi, causis, natura, prognosi atque curatione breviter exponerem et in *Altera Parte* casus illos traderem, quos ipse observavi.

PARS I.

CAPUT I.

SYMPTOMATOLOGIA.

Locus, quem occupare solet Ulcus noma, est facies. Incipit plerumque a gingivis, vel a buccarum interna superficie. Rarius morbus primo arripit labia, linguam, vel tonsillas. Secundum CANSTATTIUM (1) fit etiam, ut malum primo appareat in genarum superficie externa et MOST (2) se saepius nomam ita invadentem observasse monet. Casus vero ejusmodi originis morbi descriptos non

(1) *Spec. Pathol. und Therapie.* IV, pag. 281.

(2) *Encyklop. der gesamt. Med. und Chirurg. Praxis.* II, pag.

vidi (1), quin dubium videri possit, an non in ejusmodi casibus morbus tum demum fuerit observatus, quum jam ab interiore parte prorepsisset versus exteriora. ISNARD-CEVOULLE (2) alique se nomam vidisse dicunt ad genitalia externa puellularum. Secundum illum scriptorem morbus ibi loci incipit a levi ulceratione ad faciem internam labii majoris. Partes vicinas oedema tenet; ulceris ambitus continuo augetur, ipsumque gangraenosum fit, et brevi omnes partes circumsitae gangraena corripuntur.

---

(1) Sequentem casum legi (SCHMID's *Jahrbüch.* II Suppl. Bd., pag. 15) a REDERO relatum:

Die 2 jähr. B., welche seit längerer Zeit am Keuchhusten gelitten hatte, bekam neben dem linken Mundwinkel eine rothe, harte, in der Mitte von der Epidermis entblösste Pustel, welche nach einigen Tagen die Grösse eines Viergrosschenstücks überschritt. Sie zeigte eine schwarze Borke, mit aufgeworfenen, stark markirten, rothen Rändern.

Die entsprechende Gesichtshälfte war geschwollen. Pat. fieberte und es stellten sich Schlaflosigkeit und heftiger Durchfall ein. Vf. erkannte hierin Wasserkrebs und verordnete innerlich die oxygenirte Salzsäure in einem Althae-decoct., äusserlich den Kalijod in Wasser und Mandelöl. Innerhalb 10 Tagen verschwand die krankhafte Stelle, und zugleich hörte der Kenchhusten auf. Nach Anwendung warmer Seebäder ward das Kind wieder ganz wohl."

Ex hac vero narratione, morbum revera fuisse ulcus noma, mihi non satis liquet.

(2) *Journ. compl. du Dict. des scienc. méd.* 1819, cah. 16.

Doctiss. F. PAULI (1) quoque talem communicavit casum. In hac gangraena genitalium magnam esse cum Ulcere noma convenientiam statuunt, tam quod attinet originem in membrana mucosa, quam totum morbi decursum. Eaedem causae quoque plerumque praecedere videntur, nec exitu valde differunt hi morbi.

---

(1) SCHMIDT's *Jahrb.*, I Supp. Bd., Pag. 340.

„Man brachte 21 Oct. dem Vf. ein schlecht genährtes Mädchen, das an der äusseren Seite der linken Schamlippe ein Geschwür von der Grösse eines 24 Kreuzerstücks hatte, von schmutzig grauer Farbe und mit einem hochrothen Rande umgeben. Auch an der innern Seite dieser Schamlippe fand sich ein diesem correspondirendes Geschwür. P. hielt diese Geschwüre, welche einen sehr üblen Geruch verbreiteten, für Syphilitische, gab daher innerlich Calomel und zum Aufschlagen eine ziemlich concentrirte Sublimat-solution, allein schon am folgenden Tage hatte sich das Uebel sehr ausgebreitet. — Da auch das Allgemein-befinden jetzt zu leiden begann, so schritt nun Vf. zur Anwendung des Glüheisens, das er am 27 Oct. nachdrücklich auf die ganze Geschwürsfläche aufsetzte, und verordnete zum innerlichen Gebrauche Inf. valer. mit extr. chinac. Schon am 29 löste sich der Schorf grösstentheils, es erschienen schöne Granulationen, und bereits am 14. Nov. war das Geschwür bei dem einfachen Verbande mit Cerat vollkommen geheilt.“

Hunc autem casum si debita mentis attentione persequamur, fatendum est, non omni dubitatione vacare unum illud nec sane negligendum, num re ipsa hic morbus ulcus noma fuerit. — Descriptio enim initiorum prorsus deficit et praeterea morbi, per tempus illud, quo sit et observatus et curatus, descriptio nimis est imperfecta, quam ut equidem de ejus indole certo pronuntiare ausim.

Morbus, de quo agimus, vulgo contingit sine prodromis, saltem tam sunt levia, ut vix imperitos advertant, modo excipiamus illos casus, in quibus Ulcus noma exortum est vel in decursu morborum acutorum, vel statim post horum finem.

Aegri fere semper improvise atque insidiosaeprehenduntur: nam primo existit tumor parvus, parum tantum dolens, rubens, atque calens, superficie nitente, ad unam alteramve partem oris interni. Tela cellulosa circa istum locum durior facta est, sed non dolet. Cutis externa est pallida, saepe livida atque oedematosa. Jam initio plerumque glandulae salivales afficiuntur, et gravis nascitur ptyalismus. In medio illo tumore mox cernitur punctum albidum, parumper elevatum, instar vesiculae, quod primo morsui apium haud dissimile videtur, sed brevi nigrescit.

Ex puncto toto disrupto demanat fluidum ichorosum; quo facto partium destructio, quae jam sub macula illa inceperat, ab hocce quasi fomite, quam citissime se extendit quaquaversus, ita ut omnes partes dissolvantur, ac mutantur in massam pultaceam nigram. — E superficie gangraenosa, ut ita dicam, cujus margines plerumque serrati apparent, et quae circumdatur areola plus minusve rubente,

continuo secernitur ichor, corrodens, saepe sanguinolentus et foetidissimus. Partes mortuae per magna frusta decidunt, ita ut oris cavum parietibus destituatur, et aegri lingua aliisque partibus omnino denudatis, horribilem referant adspectum.

Licet hoc plerumque contingat, nonnumquam tamen fit quoque, ut cutis externa omnino maneat integra, sicca, chartae pergamenae instar, neque ulcere perforetur, in quo casu profecto imaginem gangraenae siccae refert. Malo caeterum magis usque proserpente, non tantum omnes partes molles destruuntur, sed etiam ossa. Dentes decidunt, ossa teguntur mucro sordido, nigrescente et non raro magna frustula ossis affecti, qualia in necrosi exire solent, excernuntur.

Invita hacce affectione topica vehementissima, conditio generalis satis diu manet integra: febris vestigia saepe nulla, nec digestionis apparent turbae, quin appetitus non raro ad mortem usque est optimus.

Ultimo vero tempore symptomata universalia tandem accedunt, praesertimque ea, quae statum colliquationis indicant. Vespertino tempore suboritur febris, quotidie increscens, quam matutino tempore profusi sequuntur sudores; nascitur diarrhoea ma-

teriae putridae: deglutitio, uti etiam loquela, red-
duntur difficiliores, appetitus est dejectus, pulsus
fit parvus et frequens, vires insigniter collabuntur
aegrique fere comatosi moriuntur.

Jam SWIETENIUS (1) egregie hunc morbum de-
scripsit sub nomine gangraenae oris interni, quam
descriptionem hic subjungere lubet: „Nascitur pri-
„mo” inquit „in buccarum interiore parte, gingivis,
„labiis, lingua, tonsillis etc. levis rubedo, parum
„dolens et major calor; paulo post medium illius
„loci stigma album occupat, quod saepe fallit Chi-
„rurgos, qui suppurationem futuram tunc putant.
„Dolor tunc augetur, imprimis in illo loco, ubi al-
„bum illud stigma haeret, uti et in ejus marginibus,
„qui tunc ruberrimi apparent. Profundius exeditur
„porro ille locus, et totum illud album, quod nil
„est, nisi eschara gangraenosa, cadit, si levius ma-
„lum fuerit et in adultis. Si vero major adfuerit
„malignitas et imprimis in juniore aetate, ubi omnia
„molliora sunt, proserpit malum et alba illa macula
„quaquaversus in omni ambitu dispergitur: simul
„tunc putridissimus halitus ore exit, perpetuum oli-
„dissimae salivae stillicidium, et nisi subita tunc

---

(1) *Comment. in Aphor.* ВОЕРН. T. I, pag. 766.

„et efficax adhibeatur medela, citissime exedit omnia. Tristissima sic mala vidi, quorum non sine „horrore recordor, in pauperum infantibus, dum in „initio neglectum fuerat hoc malum, vel perversa „tractatum medela. Gingivarum enim gangraena „proserpente malo non tantum destruxerat dentes, „qui jam prodierunt, sed et futurorum rudimenta „in alveolis latentia sic corruperat, ut miselli illi „jam ab ineunte aetate senectutis incommoda ferre „debuerint, edenticuli facti. Sed levia haec sunt: „corruptis gingivis totam fere maxillam inferiorem „osseam cecidisse vidi, linguam erosam, labia, „genas, mentum exesa omnino, donec mors tantis malis finem imponeret. Tantus autem foetor „saepe comitatur hoc malum, ubi ad summam malignitatem pervenit, ut ferri nequeat.”

Quamvis ita plerumque se offert Ulcus noma, tamen magna saepe observatur symptomatum inconstantia, quae res forsitan in causa est, quare nonnulli diversas distinxerint morbi species.

A. L. RICHTER (1) tres descripsit formas: scorbuticam, gastricam et metastaticam.

---

(1) Der Wasserkrebs der Kinder. Berl. 1828.

Illo auctore *scorbutica forma* non est rara. Perinde ac scorbutus lentius malum evolvitur. Incipit semper a gingivis, dum caeterae oris partes demum afficiantur in ulteriore morbi decursu. Equidem tamen dubito, num re vera hacce forma *Ulcus noma* se prodatur.

Gastrica forma rarius observari fertur. Multa hic praecedunt symptomata turbarum digestionis et sordium in intestinis. Destructio plerumque ortum ducit a membrana mucosa labiorum et buccarum.

Metastatica forma frequens esse censetur. Erumpit vulgo sine prodromis, tanquam sequela morborum exanthematicorum, qui irregularem tenent decursum. Aegri cito succumbunt.

Haec tamen distinctio, monente vir. clarissimo PRUJS VAN DER HOEVEN (1) supervacanea videtur: nam gastrica forma tanquam morbus complicatus, metastatica tanquam secundarius est consideranda.

Quod attinet ad decursum, *Ulcus noma* est morbus acutus, quin saepe acutissimus. Continetur vulgo intra sex aut quatuordecim dies: attamen

---

(1) De Arte Medica. pars I, pag. 181.

men quoque diutius potest durare. Si morbus transeat in sanationem, areola superficiem gangraenosam vulgo circumdans, magis rubescere incipit. Partes gangraenosae collabuntur atque decidunt. Oritur suppuratio bonae indolis, sub qua mox nascuntur granulationes. Sic saepe mirifice reintegrantur partes deperditae. Verum non raro etiam accidit, ut horribiles remaneant formae depravationes et ut infantes infortunati miserrimo modo vitam protrahere cogantur. Et si jam exorta sit suppuratio, haec nimis esse potest profusa, quam ut vires infantum admodum fractae illam ferre valeant.

His, quae ad morbi descriptionem in vivis spectant, etiam addenda videntur ea, quae de cadaverum sectionibus retulerunt medici. Inter alios praecipue V. J. WIEGAND accurate de hisce exponit; quo auctore cadavera Ulcere noma defunctorum diu vulgo manent calida atque flexibilia, at mox in iis foetor vehemens a putredine oritur. Tota cutis est flaccida, sordide albida, oedematosa. Musculi sunt pallidi, sanguis cruore paene caret. Si partes molles destructae sex aut octo horis post mortem incidantur, mutatae inveniuntur in massam aequabilem nigrescentem, gelatinosam, quae

facile disjungitur. Illo loco, quo incepit destructio, partes mutatae reperiuntur in materiam molliorem, sordidamque; ossa partibus mollibus et periostio sunt denudata, squalida, livida, subfusca vel nigra, cariosa, pro parte destructa. Partes vicinae parum sunt durae et intumescunt. Partes integrae oris interni, uti palatum, tonsillae, lingua, cet. haud raro inflammationis signa monstrant.

Praeterea cerebri membranae saepe congestionis signa ostendunt: inter duram matrem et arachnoideam serum reperitur exsudatum. Ipsa cerebri substantia saepe est emollita. — Pulmones, ventriculus, aliaque viscera interdum gangraena sunt affecta. In abdomine exsudationes serosae, atque hydatides, cet. haud raro sunt inventae. Intestina saepe inter se sunt agglutinata. Glandulae meseraicae tument atque obduruerunt.

Haec ultima tamen in cadaveribus reperta, ni fallor, potissimum habenda sunt effectus secundarii; et explicari possunt plurima saltem eorum, ex conditione illa colliquativa, quae mox insequitur malum topicum. Plurimis enim in casibus praeter externam faciei destructionem nil morbosum fuit in-

ventum; neque initio morbi signa alius affectionis internae apparent; nec nisi in morbi ulteriore decursu talia interdum accedunt. Porro multa eorum magis fortuito adfuisse et omnino non cum morbo nostro cohaerere mihi videntur.

C A P U T II.

DIAGNOSIS.

Licet Ulcus noma satis facile distingui posse dixeris ab aliis morbis, plures tamen scriptores (1) hunc morbum confuderunt cum Stomacace, eumque considerarunt tanquam gradum vehementiorem ejus affectionis. Profecto, si uterque morbus jam aliquantum fuerit evolutus, similitudo inter eos non est neganda; attamen si accuratius comparemus utriusque morbi decursum, eos satis differre patebit. Recentiores nonnulli, et inter eos, praesertim CANSTATTIUS (2) accuratius hos morbos distinxerunt.

---

(1) Cito tantum NEUHOFF, MENDE, A. L. RICHTER, SCHÖNLEIN.

(2) Spec. Path. und Therap. IV, p. 282.

Secundum hunc scriptorem Stomacacen semper antecedit stadium prodromorum manifestorum: symptomata gastrica, aegritudo, sapor in ore metallicus, conditio febrilis, cet. Brevi gingivae intumescere incipiunt, fiuntque lividae, rubrae: mox in iis, sed tamen etiam in aliis oris partibus, prorumpunt non unica vesicula, quae nota characteristicam in noma, sed plures. Haec ulcera facta magis sunt superficialia, valde dolent, saepe sanguinem plorant, denique confluentia multo tardius proserpunt, quam fit in Ulcere noma.

Stomacace crisi manifesta per sudores, urinam alvumque tendere solet in sanationem: attamen crebrius illa ulcera transeunt in gangraenam, quo facto perinde atque in noma, omnes partes molles, quin ossa quoque, destruuntur. Reliquus organismus in Stomacace multo magis videtur laesus, et vero medicamenta interna saepe haud parum conferunt ad sanationem. Praeterea CANSTATIUS Stomacacen habet morbum epidemicum atque contagiosum, quod non valet de altero morbo.

Cum supra monitis quoque consentit doctissimus KLAATSCH (1). Stomacace, illo monente, saepe epi-

---

(1) HUFEL. Journ. 1823, St. I, pag. 155.

demice occurrens magis internas oris partes arripit, superficies interna omnino ulceribus obtegitur, gingivae totae sunt affectae, sanguinemque fundunt, lingua dolet. Laesio generalis magis manifestis signis se prodit et definito temporis spatio crisis absolvitur morbus, de quibus in Ulcere noma profecto non est cogitandum.

Utriusque vero affectionis differentiam semper tam certo definiri posse, non credo. Multum enim hoc dependere oportet, a forma atque indole, quam induit morbus. Quo malignior Stomacace sit natura, eo magis eam accedere ad Ulcus nomam sponte patet, et contra.

Nonnumquam morbos illos rite posse distinguere, patet e descriptione levioris stomacacae formae, quam observavit atque tradidit Doct. NEUHOFF (1).

„Color sanus in aegris perit, pallescunt, appetitus ciborum imminuitur. Somnus est inquietus. Sensus gravitatis atque tarditatis in quovis apparet corporis motu. Queruntur aegri rigiditatem musculorum colli, saporem metallicum, cupreum oris. Haec conditio saepe plures dies durat, quibus lapsis prodit oris affectio. Increscit ille sapor oris

---

(1) HUFEL. Journ. Bd. XXXI, Sept. pag. 88.

peculiaris, glandulae salivales tumere atque dolere incipiunt, manducatio redditur difficilior. Aegri in toto oris cavo ardorem percipiunt vehementem. Saliva foetida magna copia excernitur. Lingua, labia, palatum molle, uvula, gingivae intumescunt, quamobrem deglutitio et loquela fere plane impediuntur.

Accedunt mox febris vehementioris signa; horripilationes invadunt; sitis adest: haec symptomata vespere vulgo exacerbantur, et matutino tempore profusis sudoribus paululum remittunt. Pulsus plerumque est acceleratus, parvus, contractus, respiratio suspirans, tarda et non raro anxiosa. Ad superficiem internam buccarum, labiorum, palati mollis, vel ad gingivas, linguam, cet. jam parva oriuntur ulcera superficialia, fundo sordido, lardaceo, marginibus inaequalibus, inflammatis, quae ulcera, si tanguntur, quam maxime dolent. Subito fere oriuntur, nam saepe accidit, ut pridie vespere nihil horum appareat, mane vero jam manifesto sint exorta. Dentes ipsi squalidi dolent et saepe a gingivis valde intumescuntibus plane obteguntur. Et ex ipsis ulceribus, et ex caeteris oris partibus tumentibus manat sanguis tenuis, dissolutus, nigrescens, qui cum saliva ex ore rejicitur. Halitus oris est foe-

tidissimus, quin saepe ab adstantibus ferri nequit. Totum oris cavum valde dolet, ita ut ne mitissimae quidem res ore contineri possint. Hisce etiam accedit laesio sanitatis universae satis gravis. Somnus vel prorsus abest, vel oris doloribus interrumpitur. Virium prostratio saepe magna, ita ut aegri lectum tenere cogantur. Appetitus vel plane deest, vel, si non ex toto evanuit, cibi ob oris dolorem fere assumi nequeunt. Obstructio alvi saepe pertinax et alvus clysmatum ope subduci debet. Quod si haec conditio dies sex aut septem duravit, apta instituta curatione, dolores sensim imminuuntur; glandularum aliarumve partium intumescencia subsidet; salivatio et oris foetor sensim evanescunt; ulcera acquirunt fundum vivide rubrum, minus dolent, margines minus sunt inflammati, ambitu decrescunt et mox sanari incipiunt. Simul apparet sudor bonae notae, sedimentum in urina criticum, febris exacerbationes fiunt rariores et sensim in totum cessant: appetitus et somnus redeunt et die circiter decimo quarto aegri in sanitatem pristinam restituuntur."

Aliquando forsitan confundi possit noma cum affectione scorbutica, quemadmodum etiam cum ulceribus syphiliticis.

Scorbutica affectio cognoscitur, praeterquam symptomatibus universalibus dyscrasiae scorbuticae, gingivarum intumescencia spongiosa; nullae apparent vesiculae, neque vulgo oritur gangraena; deficit illa glandularum salivalium affectio, se prodens, salivae foetidae secretionem; oriuntur contra facile haemorrhagiae, cet. Caeterum vulgo chronicum tenet decursum.

Ulcera syphilitica dignoscuntur causa, forma, decursu suo, superficie lardacea, marginibus albidis vel potius cupreis.

Nemo facile Ulcus nomam confuderit cum ulceribus scrofulosis, herpeticis, aliisque, ne dicam de cancro faciei, a quibus omnibus noma symptomatibus suis satis characteristicis, et celeriore sua evolutione facile discernitur.

C A P U T III.

AETIOLOGIA.

Inter causas praedisponentes, ut has primo spectemus, praecipue numeranda est aetas infantilis. Morbum plerumque occurrere usque ad annum decimum, frequentissime vero anno aetatis secundo ad quartum usque, fere omnes docent. Memoratu dignum, infantes lactantes fere semper manere intactos, uti memorant SIEBERT (1), A. L. RICHTER (2), MOST (3) aliique. Credo tamen potius rem ita esse intelligendam, ut vulgo ablactatio fiat, antequam aetas adsit, qua morbus invadere solet: unus enim ex

---

(1) HUFEL. Journ. Bd. XXXIII, St. XII, p. 78.

(2) Der Wassérkrebs der Kinder.

(3) Encycl. der gesammt. med. und Chirurg. Prax. Bd. III, p. 837.

infantibus, quos Ulcere noma correptos vidi, revera erat lactans. In adultis quam rarissime malum observari, plures monent (1).

Secundum NEUMAN (2) saepius in adultis se prodit, numquam vero ille homines vidit affectos, qui annum aetatis tricesimum superavissent; memorat porro, morbum durante expeditione anni 1807 inter milites Saxones non fuisse rarum.

SWIETENIUS (3) quoque mentionem fecit hominis cujusdam obesi ex Ulcere noma laborantis.

Quod attinet sexum, secundum CANSTATTIUM (4), puellae crebrius corripiuntur, quam pueri.

Fere omnes scriptores quasi uno ore affirmant, infantes, qui constitutione sint debili, atque cachectica, veluti eos, qui degunt in aedibus humidis, impuris, quales saepe habitant pauperes, praecipue obnoxios esse Ulceri nomae.

Sunt, qui accusant diathesin scrofulosam (5), et licet non in omni casu, tamen in plurimis illius dyscrasiae signa manifesto apparebant. Etiam scor-

---

(1) Sic KLAASCH, MOST. CANSTATTIUS, cet.

(2) Spec. Path. u. Therap. Bd. I, p. 694.

(3) Comment. in Aph. BOERH. T. I, p. p. 767.

(4) Spec. Path. und Therap. IV, p. 282.

(5) MOST, BRESLER, RICHTER, CANSTATTIUS.

butum, aliasque dyscrasias, quam maxime praedispositionem ad Ulcus nomam augere, probabile est.

Nos non errare credo, si inter causas occasionales praecipue censeamus morbos nonnullos acutos, et inter hosce prae reliquis morbos exanthematicos. Multa enim sunt exempla, in quibus morbus noster consecutus fuit morbillos, scarlatinam, alios similes. Hic vel oritur tanquam pseudocrisis, uti dicitur, vel prodit, si exanthema quovis modo evolutione sua fuit impeditum.

REY casum narrat, ubi morbus dies undecim post scarlatinam irregulariter decurrentem contigit in infante $2\frac{1}{2}$ annos nato.

SYMONDS post morbillos morbum observavit.

DOLAEUS puerum post variolos vidit correptum.

A. L. RICHTER (1) inter causas occasionales refert irritationes gastricas.

Nonnulli (2) mercurialium abusum interdum morbum efficere credunt, illudque mihi non a vero

---

(1) Wasserkrebs der Kinder.

(2) A. L. RICHTER, FRÄNKEL.

dissimile videtur, licet verus morbus mercurialis, gravissimus quoque, plerumque alio modo se prodatur. Humorū autem corruptionem praecipue morbum provocare certum puto, talemque conditionem inducere posse remedia mercurialia non est negandum.

CAPUT IV.

DE MORBI NATURA.

Nullus fere est morbus, de quo tot tamque diversas sententias protulerunt medici. Videamus tantum de nonnullis, quae forsitan non omni carent probabilitate.

Permuli sunt scriptores (1), qui morbo adscripserunt indolem scorbuticam; et profecto ulcus scorbuticum majore gradu multum convenit cum morbo nostro. Sic quoque conditiones, sub quibus vulgo scorbutus oritur, haud parum conferre videntur ad producendum Ulcus nomam. — Accedit porro id, quod in nomae decursu plerumque symptomata prodeant scorbuti signis non dissimilia. — Licet haec vera sint, recte tamen ISNARD - CEVOUL-

---

(1) SWIETENIUS, HILDANUS, SAVIARD, BERTHE.

LE, (1) SIEBERT, (2) KLAATSCH, (3) aliique hanc opinionem rejecerunt. Non negandum quidem scorbutum praedispositionem augere; sed in plurimis casibus nil de ejusmodi affectione constabat, quin in illis, quos equidem vidi, ne minima quidem scorbuti signa observare potui.

KLAATSCH (4) mali naturam posuit in emollitionis processu, morbumque comparavit cum uteri putrescentia et gastromalacia. „Omnia, inquit, signa in hisce morbis praecipua si cum se invicem contenduntur, sequentia patent:

I. In tribus hisce morbis dissolutio organica habet locum, quae omnes telas, membranam mucosam, telam carneam, cutem, vel membranam serosam arripit.

II. Haec dissolutio in illis tantum occurrit organis, quae structura sua certam monstrant convenientiam, nempe in membranis tenuibus musculosis, quae fere transire videntur in partes vicinas et quae multo magis appropinquant ad elementa primitiva, gelatinam et fibrinam, quam alii muscoli.

---

(1) *Journ. Compl. du Dict. des Scienc. med.* 1819, Cah. XVI.

(2) HUFELAND'S *Journal*. Bd. XXXIII, St. XII.

(3) *Ibidem*, 1823, St. II, pag. 48.

(4) HUFELAND'S *Journal*, 1823, St. II.

III. Malum tantum observatur in orificiorum viciniis.

IV. Semper morbus uni certo loco manet adstrictus. In Ulcere noma corripitur oris angulus, in putrescentia uteri labia hujusce organi, et in gastromalacia saccus coecus ventriculi.

V. Periculi gradus atque decursus celeritas pendent ab organi affecti peculiari indole.

VI. Tribus hisce casibus subesse videtur causa quaedam in organi ipsius viribus vitalibus posita, nondum cognita."

Haec omnia tamen mihi non magni videntur ponderis. Quod attinet ad primum argumentum, concedendum in tribus morbis emollitionem locum habere, sed cum emollitione vulgari sensu confundere non licet eam, quae gangraenae sequela est.

Quod attinet ad secundum argumentum, ista inter hasce partes convenientia mihi nondum ab omni parte liquet: fibrae carnae ventriculi et uteri quidem ad organicas sic dictas referuntur, itaque minus perfectae sunt dicendae, quam faciei muscoli, qui pertinent ad systema animale. Praeterea quoque alia sunt organa, quae fere eadem gaudent structura, cogitemus tantum vesicam urinariam; quare etiam in hac tale quid non observatur? Quod

attinet tertium argumentum non video saccum coecum cardiae aut pyloro tam vicinum esse: est hic locus, quem ROKITANSKY (1) etiam tanquam sedem omnium emollitionum ventriculi considerat, potius in medio hoc organo.

Si jam vera sint quarto loco dicta, quid tum judicandum de istis casibus, ubi ulcus noma fuit observatum ad pudenda externa.

Postrema argumenta ad similitudinem demonstrandam nihil quidquam faciunt, ita ut iis aliquid opponere supersedeam.

Cum KLAATSCH quoque consentiunt HESSE (2) et POTGIETER (3). V. J. WIEGAND (4) itidem inclinatur ad sententiam, morbum esse emollitionem, quam habet exitum inflammationis impurae.

A. L. RICHTER (5) emollitionem esse negat, sed morbum habet Stomacacen gangraenosam, et partes per gangraenam destrui credit. Argumenta, quibus hanc sententiam firmare conatur, sunt sequentia:

---

(1) *Pathol. Anatom* III, pag. 199.

(2) *Allgem. med. Annal.* VON PIERRER. Dec. heft. 1826.

(3) *De waterkanker der kinderen*, VAN RICHTER.

(4) *De Cancro, quem aquat, dicunt.* Marb. 1827.

(5) *Der Wasserkrebs der Kinder.*

I. Pro hac opinione militat ille foetor, saepe intolerabilis, qui in noma semper observatur, et qui nullo modo apparet in partium emollitione. Negat enim, foetorem oriri ab aëris atmosphaerici communicatione, quod voluit HESSE. — Licet aëris aditus aliquam vim forte in eum habeat, hic tamen parum valere mihi quoque videtur, quum in gangraena intestinorum defunctorum cadaveribus idem horrendus foetor observetur, qui plerumque mortis partium comes est: ibi vero natus fuit sane jam ante obitum aegrotantium, et sine aëris aditu, quippe in abdomine undique clauso.

II. Praesentia intumescantiae inflammatoriae naturae asthenicae. Inflammationem non provenire dicit in morbi decursu, tanquam conamen naturae sanandi, uti credidit HESSE. — Quod attinet ad hoc argumentum, inflammationis indicia quidem in morbi initio levissima adsunt, probe vero distinguenda sunt a naturae reactionis signis, quae profecto non raro in ulteriore morbi decursu apparent. Ad haec autem sola HESSE advertit, neque ea neglexisse RICHTERUM sequentia docent.

III. Ista conditio physica partium exstinctarum illi argumentum est, quo suam opinionem defendit. Praeterea symptomata in Ulcere noma nimis

characteristica esse, autumat, quam ut de emollitione cogitare possimus, illamque massam uniformem cui KLAATSCH gelatinosum adscribit adspectum haberi posse putat telam cellulosa mortuam.

IV. Ossa subjacentia non emollitione sed necrosi (hoc est gangraena) corripuntur.

V. Praesentia lineae sic dictae demarcationis, quae huc usque sola observata est in gangraena.

His perspectis, atque reputato toto morbi decursu consentire coacti sumus cum iis, qui morbum esse dicunt gangraenam, quae sit sequela inflammationis peculiaris, quam maxime impurae, asthenicae, uti vulgo dicunt. Nemo hic cogitabit de inflammatione vehemente, quales tendere solent in gangraenam; tunc enim in partibus istis, ubi vulgo se prodat Ulcus noma, vasis sanguiferis, nervisque abundantibus gravissima symptomata, inflammationem vulgo indicantia observari deberent. Morbus autem noster haud parum convenire videtur cum pustula maligna, uti jam monuerunt NEUMAN (1) et CANSTATTIUS (2), quorum hic Ulcus nomam eundem habet processum in membrana mucosa, qui sit

(1) *Spec. Path. und Therap.* Bd. 1, p. 693.

(2) *Spec. Path. und Therap.* IV, p. 281.

pustula maligna in cute externa. Nam etiam si loco atque origine non ab omni parte congruant, (alter enim morbus in mucosa, alter in cute oritur, — in altero gangraenosa inflammatio maxime a causa interna, in altero maxime a causa externa pendet) multa tamen habent communia, quod attinet formam, decursum et exitum.

Quaenam vero sint conditiones, quae ad illam inflammationem impuram producendam requirantur, nondum constat. De potentia externa quasi venenata, quemadmodum in pustula maligna hic non est cogitandum: hucusque saltem nihil tale fuit observatum. Itaque conditiones istae in organismo ipso quaerendae videntur, scilicet in gravissimis totius vegetationis turbis, atque inde exorta pessima humorum conditione.

De morbi per contagium ad plures translatione dissentiunt medici (1). Quum ergo de hac re nondum certi simus, prudentissimum sane erit, cavere ne infantes aut etiam matres mammam praeberentes, si quod fortasse adsit, contagio exponantur.

---

(1) SIEBERT (HUFEL. *Journ.*) bis duos infantes, unam domum, sed cubiculos separatos habitantes, vidit correptos; — quod mihi tamen nihil quidquam probare videtur. —

CAPUT V.

PROGNOSIS.

Consentiunt fere omnes, morbum esse periculosissimum. Ulcus noma quidem non insanabile habendum est, plerumque tamen in mortem adducit.

Prognosis in genere infaustior est, si jam gravis suberat dyscrasia, et si infantes conditionibus organismo ipsorum valde inimicis sunt expositi. Ea forma ante alios videtur mala, quae post morbos acutos, exanthematicos contingit.

Quo juniores sunt aegri, eo majus vulgo periculum. Prognosis praeterea multum pendet a stadio, quo opem medicus afferre possit: ubi malum jam latius extenditur, spes sanationis, uti sponte patet, multo est minor. Attamen saepe

malum omnem medelam, etiam efficacissimam et principio allatam, pertinaciter respuit.

Quae signa futuram sanationem praenuntient, ex iis, quae de morbi decursu principio monui, ultro intellectum iri confido, ita ut pluribus de hac re monere supersedeam.

CAPUT VI.

THERAPEIA.

Restat adhuc, ut breviter dicamus de curandi methodo. Magnus est numerus medicamentorum, quae in hoc morbo commendantur, quod non miramur, quum de morbi indole admodum dissentiant medici.

Si jam malum fuerit cognitum, medicum omnes vires intendere oportet, ut gangraenae progressus impediat, atque naturae contra morbum reactionem excitet; hunc in finem medicamenta topica tantum aliquid valere, experientia docuit. Quod si teneamus morbum topicum quasi fundamentum habere in peculiari dyscrasia, quomodocumque inducta, ultro patet, morbum topicum propter causam praedisponentem in universo organismo latentem semel inductum decursum habere ejusmodi, ut

sisti hic medicaminibus internis solis non amplius possit. Hinc puto fit, ut frustra saepe medicina ejusmodi adhibeatur. Sed patet inde simul, eo maxime operam dare debere medicum, ut topici morbi initia praevertantur, quod potissimum internis medicaminibus faciendum erit; et ejusmodi prophylaxis a topica affectione utiliter instituetur sane, ubi post morbos exanthematicos verbi causa Ulcus noma apud plures eodem tempore observetur, vel ubi idem fiat ex aliis causis quibuscumque in plures simul agentibus.

Inter medicamenta topica praecipue laudantur remedia sic dicta antiseptica, atque caustica. Quod attinet antiseptica, memoranda sunt:

Acid. Pyrolignosum, quod non raro attulit auxilium in casibus valde desperatis, uti inter alios vidit KLAATSCH (1). Non omnes tamen illud adhibuerunt eodem cum felici successu; imo nonnulli ab eo prorsus esse abstinendum monent, quum sub illius usu malum continuo magis proserpat. NEUMAN (2) eo tantum in casu *Acid. Pyrolignosum* adhibendum esse credit, ubi magna sit intumescencia oedematosa.

---

(1) HUFELAND'S, *Journal*, 1. 1.

(2) *Spec. Path. und Therap.* 1. 1.

Chlorur. Natrii praecipue tempore recentiore adhibitum. Sunt autem casus, ubi solum huic remedio adscribenda esse dicitur sanatio. Praeterea quod gangraenae progressus saepe sistere potest, etiam id efficit, ut foetor ille intolerabilis deleatur. — HERMES solutionem commendat e Chlor. Sod. unc. β in Aq. Destill. unc. II. — VAN DAM laudat formulam sequentem:

R. *Chlor. Sod.* unc. β . solve. *Aq. Destill.* unc. III. adde: *Tinct. Catechu. Tinct. Mirrh.* an. dr. II. m. d. S. penicilli ope applicetur.

Eundem fere effectum habuerunt Chlor. Potass. et Chlor. Calcii. BERNDT felici successu pastam e Chlor. Calcii aquae admisto applicavit, postquam Acid. Muriaticum et Pyrolignosum frustra adhibuerat. Licet remedium magnos inferret dolores, tertio die tamen insignis erat emendatio.

Inter caustica praecipue numeranda sunt:

Acid. Muriaticum. Jam SWIETENIUS (1) hoc acidum commendavit: „Neque,” inquit, „fefellit unquam me huic auxilio unice confidentem, nisi cum, „gingivis jam omnino corruptis, maxillae os affectum „foret, tunc enim illius cariem impedire non potui,

---

(1) *Comment. ad Aph.* BOERH. l. I.

„mollium vero partium oris interni gangraenam eradicat certissime.”

Attamen non semper tam certa habenda est huic remedio fides. Quoties enim medicos decipit, licet mali principio atque forma concentratissima fuerit adhibitum?

Laudantur porro *Acid. Nitricum*, *Acid. Sulphuricum*, *Nitras Argenti*, *Potassa Caustica*, quae omnia interdum in initio atque fortiter applicata aliquam praebuerunt utilitatem. — Doctiss. CONSTANT (1) evidentes vidit effectus a *Nitrate Deutoxyd. Hydrargyri*. Simul cum hoc praescripsit gargarismata e *China* cum *Chlor. Natr.* Hoc modo tribus in casibus ille malum se curasse dicit. — Doctiss. VOGEL (2) in casu gravissimo adhibuit Arsenicum Album, et quidem cum bono eventu. Sequentē formulā illud praescripsit:

R. *Arsen. Alb.* dr. II, *Aloës*, *Myrrh.* an. dr. I,
Solve in *Vin. Alb.* ℥ I. Quam solutionem semel die linteoli ope applicuit. Non magnos inferebat dolores, sequente die jam evanuit ille foetor, et die tertio bonae prodibant granulationes.

Ante omnia commendandum videtur ferrum can-

(1) *Bulletin de Therap.* T. VII, L. 10.

(2) GRAEFE'S und V. WALTHER'S *Journ. v. Chirurg.* Bd. XII, A. IV.

dens. GUERSANT, BARON, aliique cum felici successu illud adhibuerunt. Est quidem remedium applicatu saepe difficile, quum non raro aegri, vel parentes illud recusent; majorem terrorem vero quam dolorem inducere videtur. — BILLARD illud statim applicandum esse credit, simul atque illa macula livida in genarum superficie externa se prodat, postquam incisio in ea fuit instituta.

Haec omnia assidue fortiterque adhiberi oportet. MOST (1) simul cum topicis remediis laudat balnea aromatica, quibus adduntur unc. I vel II Aq. Regiae.

Quantumpote cavendum est, ne ichor et saliva foetens, quae magna copia in hoc malo secerni solent, deglutiantur. Infantem situm tenere oportet, quo hae materiae putridae rite ex ore effluere possint. JACKSON, BUSCH, RECK, ut illae absorbeantur, commendarunt carbonis pulverem.

Licet vulgo remedia interna parum efficiant, ab iis tamen prorsus abstinendum esse non credo. Vi-res enim, quarum prostratio saepe tam cito habet locum, sustentandae sunt: hanc ob rem in usum vocari debent remedia confortantia, antiseptica, cet. quibus adjungenda est diaeta nutriens.

---

(1) l. l.

P A R S II.

CONTINENS DUOS CASUS ULCERIS NOMAE.

Alter horum casuum observatus est in ipsa hac urbe, ubi eum tractavit vir Doctissimus P. TRESLING (1). Alter in Nosocomio Academico, duce Praeceptore aestumatissimo, viro clar. SEBASTIAN.

Eos, quantum potui, iconibus adjectis illustrare conatus sum. Tabula primum casum spectans, statim post infantis obitum est confecta; altero casui adjecta postero die, quo in nosocomium receptus fuit puerulus. Iconem ultimam propter duplicem causam tam mature delineandam curavi:

---

(1) Prorsus ingratus sane viderer, nisi hocce loco gratias agerem vir. doct. TRESLING, tum pro oportunitate mihi data casum illum observandi, tum pro iis, quae de ipso perhumaniter mecum communicavit.

nempe tum quia tunc temporis nihil quidquam remedium externorum admotum erat, ita ut solum naturae processum morbosum repraesentari scirem, tum quia expectaveram, vitam non tam diu tracturum esse infantem, quam re vera postea contigit.

CASUS I.

K . . . . . Z . . . . . puella, quinque annos nata, a primo inde vitae tempore bona fruebatur sanitate, nec signa, quae vulgo indicant diathesin scrofulosam, apparebant. — Die 1 Septembris anni 1846 correpta est gastro-enteritide. Aderat vomitus et omnia sumpta statim rejiciebantur; diarrhoea erat gravis materiae nigrescentis, coffeae sedimento haud dissimilis: praeterea accedebat febris satis vehemens. Medicus in auxilium vocatus, praescripsit pulveres e Pulv. Hydrarg. Gummos. et Extr. Hyoscyam: cum Saccharo, simul cum Emulsione simplice oleosa.

Sequente die in eadem conditione aegrotans versabatur: accedebat interdum singultus, qui tamen, exorto vomitu, cessabat: appetitus prorsus est dejectus. — Applicantur hirudines n°. III ad re-

gionem epigastricam, nec tamen cum bono eventu, et quum conditio sequente die nullo modo melior facta esset, iterum hirudines n°. III loco memorato apponuntur cum meliore effectu; vulnuscula autem per longum tempus (per 36 horas) sanguinem fundere perrexerunt.

Die 5 Septembris conditio puellae multo est melior, vomitus plane cessavit, diarrhoea vero, uti etiam conditio febrilis, quamvis minore gradu, persistunt. Ab hocce die inde continuatur usus medicamentorum jam memoratorum: morbus sensim decrevit, ita ut die 10 Septembris sanata haberi potuerit.

Die 17 Septembris vero, (elapsis ergo septem diebus, per quod temporis spatium puella bene se habuit, quin hilaris fuit, et appetitus optimus,) parentes buccam sinistram tumentem videbant, quamobrem iterum medici auxilium petierunt. — Examine accurato instituto, conspicitur ulcus parvum sordidum, sedemque habens in gingivis eo loco maxillae superioris, quo insidet dens prima molaris. Statim nunc aduritur locus ope Acid. Sulphur. pur. dr. I ad Syr. Commun. dr. IV et postea injectiones fiunt ex aqua pura.

Die 18 Septembris. — Intumescentia buccae si-

nistrae oedematosum adspectum refert; neque ruboris, neque doloris vel minimum apparet; calor tantum parum est adauctus.

Ulcus in gingivis observatum pejus se habet et majus factum est. Locus affectus fortius adurit per Acid. Muriat. Conc. dr. III cum Acid. Pyrolign. unc. I. praeterea fiunt injectiones e Chlor. Sod. — Interne praescribitur Decocto-Infusum ex Cort. Peruvian. et Rad. Arnic. cum Acid. Sulph. dilut. — Nihilominus quotidie magis increseit ulcus. Caeterum conditio in universum nullo modo videtur laesa, et quia appetitus est optimus, infans utitur cibis nutrientibus, ovis, jusculis carnis, similibus aliis.

Die 22 Septembris. — Malum se extendit ad superficiem exteriorem et tempore matutino circiter mediis in genis prodit macula livida, coerulea, magnitudine nummi parvi, quae macula tanta increvit celeritate, ut jam tempore vespertino magnitudinem floreni aequaret. Macula parum dura sentitur, pergameni instar, color ejus primo coeruleus sensim acquirit colorem nigrum.

Die 23 Septembris. Ulcus magnitudine iterum adauctum circumdatur linea flavo-rubra, circa quam alter circulus conspicitur, qui initio leniter

flavescit, colori cutis in suppurationem transiturae haud dissimilis; sed post duodecim horas continuo nigrum colorem ducit.

Exorta est gravis salivatio et foetidissimus halitus ex ore exit. Caeterum conditio universe adhuc satis bona videtur, vespere tantum exigua febris vestigia adsunt. Digestio regulariter procedit, semel de die alvus deponitur, et appetitus manet integer. Continuatur assidue usus medicamentorum praescriptorum et Chlorium etiam extus adhibetur.

Die 25 Septembris. Superficies gangraenosa se jam extendit supra genam totam, occupat jam pro parte mentum, os et nasum, et superiora versus attingit palpebram inferiorem oculi sinistri. Loquela infantis plus minusve impedita est, alio tamen tempore magis quam alio.

Die 26 Septembris. Malo topico continuo crescente, nunc etiam accedunt symptomata affectionis totius organismi: febris augetur et praecipue vespere exacerbatio locum habet, quapropter puella valde est inquieta et insomnis, interdum vero, febre paululum remittente, quiescit. Deglutitio sequente die fere est impedita, et vix parca lactis copia ingeri potest.

Die 28 Septembris accedit gravis diarrhoea,

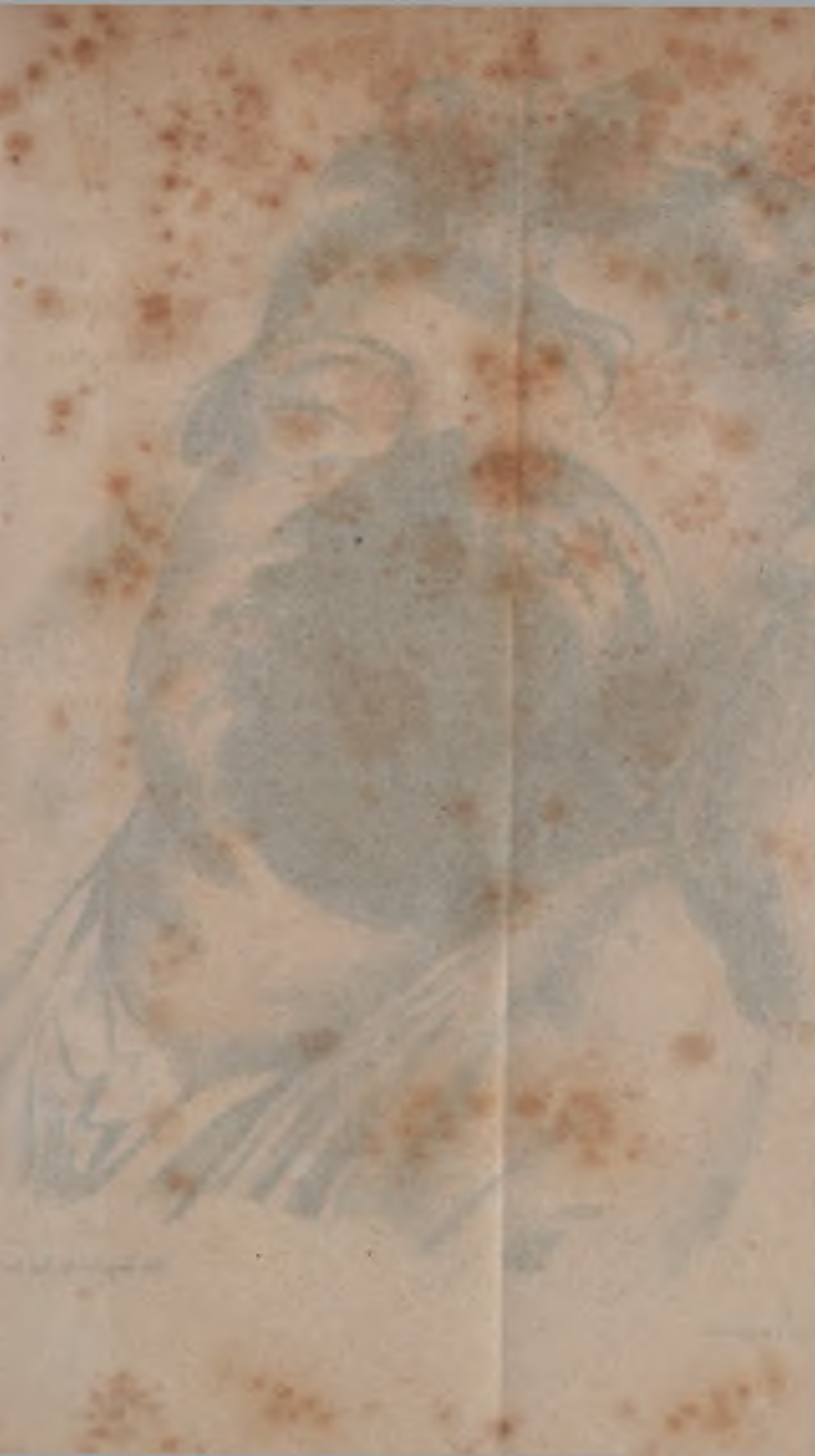
quae sequentibus diebus ad tantum adscendit gradum, ut infans intra horas viginti quatuor, vices alvum exoneraret. Sic quotidie symptomata tam topica quam universalia increscunt, et vires insigniter collabuntur, donec mors die 1 Octobris tragoediae finem imponat.

Sectio Cadaveris.

Sinistrum faciei latus prorsus est destructum. Sub tota maxilla inferiore extenditur superficies gangraenosa. Dimidium menti, fere totum os, totus nasus, excepta parte exigua alae dextrae sunt affecta. A nasi radice malum proserpit supra canthum internum oculi sinistri ad palpebram inferiorem, quam omnino occupat. Bulbus oculi adhuc est integer, parum tantum ex orbita expressus videtur.

Cutis plane est clausa, atque sicca, coloris valde nigri, duriuscula, chartae pergamenae instar. Nasus est depressus, parietes ejus valde sunt attenuati, quibus omnibus adspectum acquirit quasi mumificatus sit. — Partes molles omnes mutatae sunt in massam pulposam, nigrescentem: locus vero, quo incepit malum, apparet mollior

quae sequenti
dum, ut infan-
alvum exoner-
topica quam
signiter collab-
tragoediae fine

Sinistrum
Sub tota ma-
gangraenosa.
totus nasus,
sunt affecta.
pra canthum
inferiorem, qu-
adhuc est inte-
pressus videtur

Cutis plane
valde nigri, de-
Nasus est de-
attenuati, quib-
si mummificatu-
tatae sunt in
locus vero, q

aperturam ad nates. et in lapid. del.

Gravida by C. A. T. del.

quae sequent
dum, ut infa
alvum exoner
topica quam
signiter colla
tragoediae fin

Sinistrum

Sub tota m
gangraenosa.
totus nasus,
sunt affecta.
pra canthum
inferiorem, q
adhuc est in
pressus videt

Cutis plane
valde nigri, d
Nasus est d
attenuati, qui
si mummicat
tatae sunt in
locus vero,

et ulceratus. Hisce partibus facile remotis patet, etiam ossa subjacentia omnia plus minusve esse affecta. Fere omnia periostio sunt nudata, nonnulla valde nigrescunt, praesertim ille locus, ubi malum exortum est, uti etiam pro maxima parte maxilla inferior; dentes fere omnes perierunt. Cartilaginum nasi ne vestigium quidem superest. Lingua fere integra remansit, si excipias partem ulceratam ad marginem sinistram. Inter se communicant nasi cavitas et antrum Highmori ita ut tubulus satis crassus ab uno ad alterum cavum transmitti possit.

Hoc modo malum se obtulit in topica inquisitione. Quamvis forsitan aliarum partium inspectio, praecipue cavorum corporis, non infructuosa fuisset, haec tamen, nolentibus parentibus, fieri non potuit.

C A S U S II.

J . . . . **K** . . . . puerulus, 1 $\frac{3}{4}$ annos natus, die IV mensis Novembris 1846 in Nosocomium Academicum Groninganae est receptus, laborans Ulcere noma, quod jam ad magnum pervenerat vehementiae gradum. Narrante matre infans a prima aetate inde satis bene se habuit, nulloque morbo gravi fuit afflictus. Circiter ante sex hebdomades levissima prodibant symptomata morbosa: erat inquietus puer, appetitus imminutus, et nonnumquam febricitare videbatur: quae conditio tres hebdomades perduraverat, quum subito labium superius tumere inciperet. Ad labii superficiem internam conspiciebatur macula parva albida, quae mox nigrescebat et continuo ambitu augebatur. Parentes nil de ejus modi malo suspicantes illud habuerunt exanthema non insolitum, quod non curantes sibi

reliquerunt. Quum vero quotidie ulcus pejorem acquireret adspectum, medici auxilium invocarunt.

Invita tamen medici curatione, malum prosperere pergebat, quam ob rem parentes se contulerunt ad virum Clarissimum SEBASTIAN.

Instituto examine, sequentia observantur: Constitutio infantis satis bona videtur. Cutis est tenera, capilli sunt flavi, oculi coerulei: caeterum nulla alia evidentiora sunt signa alicujus dyscrasiae. Miserabilem aeger adspectum refert, omnes fere partes molles, os circumdantes, sunt destructae, de labio superiore atque oris angulis nil fere superest, jam nasi pars inferior, uti et pro parte genae utriusque lateris sunt affectae, labii inferioris media tantum pars superest. Superficies gangraenosa fundum monstrat valde sordidum et hic et illic crustis oblecta induratis, nigris, et cincta circulo ruberrimo, qui rubor sensim transit in cutis colorem normalem. Saliva cum ichore quam maxime foetente magna copia ex ore fluit.

Ulcus valde dolere non videtur. — Infans emaciatus est, viresque jam multas quidem perdidit: attamen in caeteris omnibus functionibus vix ulla aegritudinis indicia reperiuntur, quod ob ulceris naturam et vehementiam mirandum videtur. Excre-

tio alvi quidem tarda, sed appetitus integer. Hucusque infans solum fere usus est lacte materno, sed quia labiis pro maxima parte destructis, non amplius sugere potest et praeterea ne mater detrimentum ex infante capiat, lac vaccinum nunc propinatur. — Praescribuntur lotiones cum solutione Chlorur. Calc. — Infans in balneum calidum cum Acido Nitrico inmittitur.

Die sequente ulcus, quod incrementum ceperat, obtegitur pasta e Chlor. Calc. et pasta repetitis vicibus per hunc diem renovatur; usus remediorum eorum nullos excitare videbatur dolores; sed vespere accedebat tussis vehemens, forsán a Chlorii inspiratione repetenda. Die VI et VII Nov. applicabatur ferrum candens; sed haec omnia frustra: malum quotidie incrementum capit, nullaue reactionis signa apparent. Partes gangraenosae interdum magnis frustulis decidunt. — Dentes incivi superiores labuntur. Nasus maxima pro parte est destructus et gangraena jam attigit palpebras inferiores utriusque lateris: ergo se extendit sursum magis, multo minus ad inferiora.

Die IX Nov. loca affecta soventur Acido Sulphurico aqua diluto, dein fortiore, et ad usum internum praescribitur potio cum Extr. Chin. (frig. par.).

A die X gangraena siccam magis formam referre incipit, et nasi superior pars est plane exsiccata, sive mummificata, ut vocant. Linea rubra, quae primo tempore tam luculenter apparuit, sensim pallidior facta, nunc prorsus evanuit, si excipias partes inferiores, ubi ejus vestigia supersunt. Gangraenosa loca nunc magis cincta apparent circulo ex albo-flavo, qui vero sequente die in colorem nigrum transibat.

Partes vivae, quo loco mortua tangunt, parum rubent et vix tument, sed palpebrae utriusque lateris oedematosae sunt adeo, ut oculi sint clausi. Quum jam omnia remedia hucusque adhibita nihil efficerent, die XII alia in usum vocabantur, et quidem tinctura opii, quae penicilli ope prudenter ad partes gangraenosas applicabatur, sed quum die XIV gangraena sub forma gangraenae siccae novum incrementum manifesto cepisset, et vir Clar. DUPUYTREN in gangraena spontanea sicca a cura antiphlogistica nonnumquam emolumentum vidisset, haec quoque cura non negligenda videbatur ideoque hirudo fronti apponebatur, sed ut brevis sim, pariter sine ulla utilitate. — Licet itaque malum quotidie augetur, et febris jam ultimis diebus nata, decrementum non caperet, sedes tamen et

appetitus vix a norma recedebant, neque ullae convulsionones, infantili aetati adeo frequentes, hactenus observabantur. Mingeat quotidie, dormiebat per plures saepe horas et lacte utebatur cum pane bis cocto. Cutis erat sicca semper, et nonnumquam arida. Ita ad diem XVII usque, quo placide obiit.

Sectio Cadaveris.

Si excipias maciem insignem totius corporis, extra gangraenae sedem externa corporis forma nihil notandum referebat. Gangraena destructa apparet cutis supra frontem, supra palpebras superiores; tum versus latera ad tempora et ab eo inde loco versus inferiora ad mentum usque. — Nasus, mentum totum et extremi limites reliquarum partium destructarum gangraenam siccam referunt, caeterae partes pultaceae et ichorosae sunt. Destructio usque ad ossa penetrat et facile ab ossibus separantur partes molles. Sub cute sana prope loca gangraenosa serum telam cellulosam implet. Vasa ossium, quo loco gangraena est, multo sanguine sunt plena. Gingivae etiam et membrana mucosa palati duri pariter destructae sunt. Lingua, caete-

N. Berghnia ad nat. et in lapid. del.

1870
The first of the year was a very
cold one, and the weather was
very disagreeable. The snow
was very deep, and the wind
was very strong. The people
were very much distressed,
and the government was very
kind to them. The people
were very much distressed,
and the government was very
kind to them. The people
were very much distressed,
and the government was very
kind to them.

ruin sana ad dextrum latus maculam ulcerosam parvam ostendit.

Quod attinet ad oculos, conjunctiva palpebrae et bulbi oculi periit, cornea tamen integra, nec nisi muco oblecta.

Inter cerebri meninges et in ventriculis cerebri magna copia seri erat. — Pericardium sero plenum. — Pulmones exsanguis, pallidissimi, caeterum pulmo dexter sanus, sed sinistri lobus inferior, hepatisatione affectus, pure infiltratus est et frustulum ejusdem dissectum in aqua fundum petit. Glandulae meseraicae aliquantum tument. Lien et ren dexter praeter modum magni. Prope lienem reperiuntur corpuscula rotunda duo, ejusdem et coloris et substantiae, cujus lien ipse: lieniculi sic dicti accessorii. — Hacc secto cadavere apparuerunt.

EPICRISIS.

Videamus adhuc de nonnullis in hisce morbi historiis memoratu dignis.

I. Quod attinet aetiologiam, utroque in casu alicujus dyscrasiae signa manifesta non apparuerunt. Primo autem casu antecessit morbus acutus inflammatorius satis gravis per decem dies, qui, praeter remedia interna antiphlogistica, repetitam hirudinum applicationem postulavit.

Quod si iam cogitemus, infantem illa diarrhoea vomituque gravibus et insuper illa per hirudines sanguinis jactura valde fuisse debilitatum, me judice statuendum, nisi forsan solus causa fuerit morbus praegressus, illum tamen Ulceris nomae ortui quam maxime favisse, etiamsi infans ex eo plane restitutus videretur.

Altero in casu aetiologia admodum est obscura. Hic quoque conditio morbosa, licet levior, adfuisse videtur, matris narratio autem nimis est vaga, quam ut inde certi quid conficiamus.

II. Si respiciamus ea, quae utroque in casu ad morbi decursum spectant, illa satis convenire videmus cum iis, quae jam antea de morbi forma universe diximus. Memorandum, utroque in casu conditionem universalem perparum vel omnino non fuisse laesam, uti saltem videbatur. Praeterea mirum in secundo infante ante mortem nulla fere colliquationis signa praecessisse.

Ipsa gangraena primo in casu, saltem in cute, magis siccam retulit formam. In ultimo casu primo fuit humida, dein itidem siccior est facta. — Quaenam vero sit causa, quod illa gangraena, primo humida, dein sicca sub forma se prodidit? Annon hic accusanda sit arteritis secundaria, atque inde arteriarum lumen clausum, quod vulgo gangraenae siccae causam esse arbitrantur?

III. Quod attinet ea, quae in cadaverum sectione reperta sunt, haec, quod ad ipsum malum topicum, omnino non differunt ab iis, quae antea de hisce monuimus. — Caetera partim magis mortis sequelae, partim fortuito adfuisse videntur.

Quid autem de illa pulmonis sinistri in altero casu affectione judicandum?

Sitne forsitan sequela Ulceris nomae? Si respiciamus ea, quae in pyaemia ex phlebitide contingunt, res veri similitudine carere mihi non videtur, licet ultro concedam pulmonis vitia secundaria in phlebitide differre ab iis, quae hic apparuerunt; nam in phlebitide pulmo vix inflammationis signa obferre solet et purulenti foci potius apparent, quam infiltratio substantiae hujus organi.

T A N T U M.

T H E S E S.

I.

*Ulcus nomam esse gangraenam, statuo, prae-
eunte inflammatione valde impura.*

II.

Ulcus noma est morbus non contagiosus.

III.

*Narcoticorum actio in sanguinem ea videtur, quod
sanguinis venosi mutationem in arteriosum impediat.*

IV.

Sanguinis evacuationes in typho, si quidem conducant, caute sunt instituendae.

V.

Seminis foecundans vis praecipue quaerenda est in spermatozois.

VI.

Angina pectoris est neurosis.

VII.

Amputatio membri alicujus, gangraena nosocomiali affecti, non est instituenda, quamdiu illa gangraena perdurat et periculum novi contagii non sit remotum.

VIII.

Lienis affectio in febre intermittente plerumque est secundaria.

IX.

Partus arte praematurus in priniparis non est instituendus.

X.

Rite semper distingui posse inter meningitidem, arachnoitidem atque encephalitidem, nego.

XI.

Quemadmodum ad morbos mentales magis sunt praedispositi illi, in quibus phantasia, quam ii, in quibus intellectus praevalet, — ita quoque occasio major horum morborum evolutionis est in imaginationis excitatione continua, quam in intellectus exercitatione.

XII.

In majore systematis nervi irritabilitate et majore animi mutabilitate foeminarum non adeo insignis praedispositio latet ad morbos mentales, ut his de causis magis iis obnoxiae sint quam viri.

*Ratio vero numerum, quibus fungitur sexus sequior
in generationis negotio, prae viris ut in mentis
turbas inclinent, efficit.*

X

XI

XII